

Hoe komen we af van onze koudwatervrees voor geïntegreerd literatuuronderwijs?

Een snelle zoekopdracht in de allergrootste zoekmachine maakt duidelijk dat er geen tekort is aan literatuur over geïntegreerd literatuuronderwijs (glo). Als je als docent echter op zoek bent naar een antwoord op de vraag hoe je geïntegreerd literatuuronderwijs het beste kunt invoeren op jouw school, zal je weinig bruikbaar tegenkomen. Als het gaat om geïntegreerd literatuuronderwijs lijkt er namelijk vooral in problemen te worden gedacht in plaats van in oplossingen. En dat is zonde. Waarom? Omdat iedere docent de vele voordelen van glo zal onderkennen. Denk bijvoorbeeld aan de mogelijkheid om een samenhangend vak te creëren waarmee herhaling wordt voorkomen. Of aan de mogelijkheid tot het lezen van vertaalde boeken.

Waarom is er niet meer oplossings-

gerichte literatuur verschenen over glo? Er zijn namelijk wel degelijk scholen in Nederland waar geïntegreerd literatuuronderwijs succesvol gegeven wordt. Hoe wordt dit gerealiseerd en hoe gaan de docenten op deze scholen met de problemen om? Om deze vragen te beantwoorden en om een bijdrage te leveren aan de beperkte oplossingsgerichte literatuur over glo, ben ik in het kader van mijn masterscriptie voor de opleiding Nederlandse Taal en Cultuur: Educatie en Communicatie een onderzoek gestart.

Ik ben in gesprek gegaan met achttien talentdocenten op vijf verschillende scholen (zie kader 1). De relatie van de scholen met glo is zeer uiteenlopend: onder deze vijf scholen zijn twee scholen waar inmiddels geen vorm van glo meer gegeven wordt, een school waar momen-

Foto: Anda van Riet

SCHOOL	STATUS
Thorbecke Scholengemeenschap, Zwolle	niet-geïntegreerd literatuuronderwijs
Greijdanus, Zwolle	niet-geïntegreerd literatuuronderwijs
Eerste Christelijk Lyceum, Haarlem	toewerken naar een vergaande vorm van integratie
Heemlanden, Houten	vergaande vorm van integratie
Keizer Karel College, Amstelveen	vergaande vorm van integratie

Kader 1. De bezochte scholen

teel wordt toegewerkt naar een volledige mate van integratie en twee scholen waar succesvol een volledige mate van integratie is gerealiseerd (situatie mei 2016) (zie ook kader 2). Met alle docenten heb ik gesproken over de voordelen en problemen ten aanzien van glo. Met het oog op de beperkte oplossingsgerichte literatuur over glo, ligt de waarde van

dit onderzoek vooral in de laatste stap: hoe kunnen de problemen – volgens de docenten op de glo-scholen – worden ondervangen?

De voor- en tegenstanders van glo

De mogelijkheid van het bieden van meer samenhang op het gebied van lite-

ratuuronderwijs binnen de talenvakken is een veelgenoemd argument voor het nastreven van glo. Om deze reden is op de twee niet-glo-scholen (in Zwolle) wel gepoogd om voor meer samenhang te zorgen, maar die pogingen zijn mislukt: 'We hebben een tijdje met literatuurprojecten gewerkt, maar dit is ter ziele gegaan. Er werd geen materiaal meer

	BEPERKTE INTEGRATIE	UITGEBREIDE INTEGRATIE	VOLLEDIGE INTEGRATIE
PROGRAMMA	<ul style="list-style-type: none"> • gezamenlijk begrippenapparaat • elke taal een eigen literatuurprogramma 	<ul style="list-style-type: none"> • afstemming met betrekking tot inhoud en volgorde • vakoverstijgende, thematische projecten 	<ul style="list-style-type: none"> • één literatuurprogramma • optimale samenhang
LEERSTOF	<ul style="list-style-type: none"> • afgezien van begrippenapparaat, bepaalt elke taal zijn eigen leerstof 	<ul style="list-style-type: none"> • duidelijke afspraken over wie wat wanneer doet 	<ul style="list-style-type: none"> • gezamenlijke beslissing over volledige leerstof
LEERMIDDEL	<ul style="list-style-type: none"> • begrippenapparaat • elke taal zorgt zelf voor leermiddelen 	<ul style="list-style-type: none"> • elke taal heeft eigen leermiddelen, maar er zijn wel afspraken gemaakt 	<ul style="list-style-type: none"> • iedereen gebruikt dezelfde leermiddelen
PTA	<ul style="list-style-type: none"> • elke taal maakt eigen PTA • beperkte afstemming over toetsing • elke taal levert een cijfer voor literatuur 	<ul style="list-style-type: none"> • elke taal maakt eigen PTA • afstemming over examenstof en wijze van examineren • elke taal levert een cijfer voor literatuur 	<ul style="list-style-type: none"> • literatuur heeft eigen PTA • geïntegreerde toetsing en examinering • cijfers zijn literatuurcijfers, geen taalcijfers
ROOSTER	<ul style="list-style-type: none"> • in het rooster is literatuur onzichtbaar 	<ul style="list-style-type: none"> • literatuur Nederlands, literatuur Engels enzovoort 	<ul style="list-style-type: none"> • het vak Literatuur
OVERLEG	<ul style="list-style-type: none"> • beperkt afstemmen • de secties zijn autonoom 	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerken • de secties zijn verantwoordelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • integreren • autonome sectie Literatuur

Kader 2. Verschillende vormen van integratie

aangeleverd en er was niemand die het echt trok.’ En: ‘Er is ooit een lijst gemaakt met gedeelde literaire begrippen, maar er is uiteindelijk niet veel met die lijst gedaan.’ Het mislukken van deze pogingen lijkt te worden veroorzaakt doordat ze niet breed gedragen werden. Een ander gedeeld probleem op deze scholen is het gebrek aan tijd en materiaal: ‘Ik denk dat de gemiddelde talendocent wel andere dingen aan zijn hoofd heeft dan het nadenken over geïntegreerd litera-

tuuronderwijs. Het is al druk genoeg. Het zou wel helpen als er kant-en-klare producten zouden liggen waar we direct mee uit de voeten kunnen.’ Het volgende citaat lijkt goed samen te vatten hoe er op beide scholen over glo gedacht wordt: ‘We zien hier de voordelen van glo heus wel, maar de problemen zijn te groot om stappen deze richting op te doen.’

Op de drie overige scholen raakte ik in gesprek met verscheidene enthousiaste docenten: ‘Het is gewoon een ont-

zettend leuk vak om te geven, ik haal er echt plezier uit!’ Natuurlijk draait het niet alleen om het plezier van de docenten, maar vooral om het plezier en het leren van de leerlingen. Ook vanuit didactisch oogpunt lijkt glo een aantrekkelijke optie. Een van de docenten stelt: ‘Glo is ontzettend wenselijk; leerlingen hebben meer literatuurervaring en ze begrijpen gewoon beter waar het over gaat.’ Een docent in Amstelveen sluit zich hierbij aan: ‘Transfer is voor leerlingen een las-

tig ding. Daarom is het niet efficiënt om bij vier vakken literatuur te geven.’ Waar in de soep gelopen literatuurprojecten in Zwolle zorgden voor het laten vallen van het concept, werd er in Amstelveen juist besloten om – na enkele mislukte projecten – all the way te gaan en een apart vak Literatuur te realiseren met een eigen sectie.

Het is niet zo dat de invoering van glo op deze scholen helemaal vlekkeloos verliep. De docenten kregen onder andere te maken met een gebrek aan tijd en materiaal – de meest genoemde argumenten op de niet-glo-scholen om geen glo te geven. Op de glo-scholen zorgden deze problemen echter niet voor het loslaten van het concept, maar juist voor een oplossingsgerichte benadering. Wat hebben deze docenten met succeservaringen concreet te bieden aan de sceptici?

Een oplossingsgerichte benadering

Een gebrek aan tijd is een bekend probleem in het onderwijs en dat zal het voorlopig ook wel blijven. Voor de invoering van glo kan er echter ontwikkeltijd worden aangevraagd bij de schoolleiding. Op het Eerste Christelijk Lyceum is er 180 uur ontwikkeltijd toegekend voor klas 5 en 6 vwo. Daarnaast kunnen docenten op een studiedag bij elkaar komen en extra overlegmomenten aanvragen. Op de glo-scholen wordt er momenteel nog twee of drie keer per jaar overlegd. Een docent in Amstelveen vat samen: ‘Als er door de schoolleiding aan de start van de vormgeving van een nieuw vak voldoende ontwikkeltijd wordt toegekend, ligt het programma er en is er minder overlegtijd nodig.’

Een tweede veelgenoemd probleem is het gebrek aan een goede methode. Waar de docenten op de niet-glo-scholen dit als een groot probleem zien, zijn de docenten op de glo-scholen een stuk optimistischer. Zij geven aan dat het ontwikkelen van een eigen methode veel voordelen heeft: je kunt zelf bepalen wat je doelstellingen zijn en wat je wilt behandelen. Zie je alsnog op tegen alle rompslomp, dan is er nog een andere oplossing. Het is inmiddels namelijk niet meer het geval dat er geen goede methodes zijn. Op de glo-scholen maken de docenten al jaren gebruik van hun eigen methode, en zij zijn hier tevreden over. Een docent op het Keizer Karel College geeft aan dat hun methode in overleg beschikbaar kan worden gesteld: ‘We zouden trainingen kunnen geven op scholen, als ze onze methode willen uitproberen.’ Dezelfde docent geeft nog een tip mee: ‘Het gevaar is wel dat je jezelf blijft herhalen en niets vernieuwends doet. Hier moet op gelet worden.’ De docenten in Houten passen om deze reden hun literatuurreader ieder jaar wat aan.

Ingrediënten voor een geslaagde integratie

De gesprekken met de talendocenten hebben geleid tot een duidelijk beeld van drie belangrijke ingrediënten voor een geslaagde integratie.

- Allereerst is een volledige mate van integratie (een apart vak Literatuur op het rooster) sterk aan te raden. Uit de gesprekken kwam naar voren dat pogingen tot een beperkte of uitgebreide vorm van integratie al snel in de soep liepen. Een van de redenen dat deze projecten telkens mislukten, is dat er

te veel overleg nodig was tussen de secties. Een los, volwaardig vak Literatuur met een eigen sectie lijkt mij daarom een belangrijk ingrediënt voor een geslaagde integratie.

- Scholen die willen starten met de invoering van glo, hoeven niet het wiel opnieuw uit te vinden. Verschillende scholen hebben hetzelfde pad immers al eens bewandeld. Het zoeken van contact met glo-scholen en het vervolgens uitwisselen van ideeën en informatie is een tweede belangrijk ingrediënt voor een geslaagde integratie.

- Een derde benodigd ingrediënt is de welwillendheid van docenten en schoolleiding om een volledige mate van integratie te realiseren en hier tijd in te investeren. Het concept moet breed gedragen zijn. Wat kan helpen, is een bezoek aan de glo-scholen. Voorbeelden van good practices kunnen aanleiding zijn om de sprong te wagen.

Tot slot

In mijn optiek is het mogelijk om, door middel van toepassing van een oplossingsgerichte benadering en het in acht nemen van de drie genoemde ingrediënten, af te komen van onze koudwatervrees voor geïntegreerd literatuuronderwijs. Het wiel dat glo heet, is grotendeels al uitgevonden. De taak aan docenten is nu om sámen het al uitgevonden wiel zo veel mogelijk te verbeteren, tot het uiteindelijk gebruiksklaar én breed gedragen is. ■

Kim Sickmann

Voor meer informatie over dit onderzoek en de resultaten kunt u mailen naar <kimsickmann1@gmail.com>.